

Un valencià universal a Barcelona

El Liceu reposa 'Una cosa rara', del valencià Vicent Martín i Soler

El compositor valencià Vicent Martín i Soler, contemporani de Mozart, és un dels nostres músics amb més projecció internacional.

El dia 23 d'aquest mes de febrer i fins al 5 de març, el Teatre del Liceu oferirà sis representacions de l'òpera *Una cosa rara* del valencià Vicent Martín i Soler. La programació d'aquesta obra té un clar caràcter d'esdeveniment pel fet que significa reivindicar la figura d'un músic nostre que en el seu moment, finals del segle XVIII, va assolir un destacat protagonisme a la vida musical europea sobretot gràcies a aquesta mateixa òpera. Esdeveniment també pel fet de tractar-se d'una producció pròpia del Liceu servida per un equip artístic "de casa" comanat per Jordi Savall com a director musical i del qual en formen part els sopranos valencianes Maria Àngels Peters i Glòria Fabuel, la barcelonina Montserrat Figueras, el bariton navarrès Iñaki Fresan i el baix barceloní Stefano Palatchi, el tenor Ernesto Palacchio.

La direcció escènica serà de Josep Montañès, l'escenografia de Llorenç Corbella, la dramaturgia de Guillem Jordi Graells i els cors seran els que formen la Capella Reial, conjunt dirigit per l'esmentat Jordi Savall.

Vicent Martín i Soler és, junt amb el barceloní Domènec Tarradellas, l'exponent més important de l'òpera dels Països Catalans i també de tot l'estat espanyol del segle XVIII que compten amb una obra de major projecció universal. Una obra que en tot cas en el pla formal va prescindir dels seus orígens i de les seves arrels nacionals per implicar-se absolutament en el model d'òpera napolitana dominant arreu del continent i que ambdós van assimilar en el mateix focus originari, Nàpols, on van residir durant un determinat període inicial de les seues respectives trajectòries. Ambdós són, per tant, artistes perfectament inserits en el seu temps del qual en són representants molt precisos.

La biografia del compositor valencià és força apassionant. El fet que es pro-

Vicent Martín i Soler.

ARXIU

dueixen buits i imprecisions en aquesta i que no hi hagi una absoluta concordància entre diferents fonts, atorga elements addicionals d'interès. Per altra part l'exacta coetaneïtat amb Mozart i la confluència a Viena i la "rivalitat" tàcita dels dos compositors com també altres elements que els interelacionen, amplien els referents suggestius de la figura del músic valencià.

Martín i Soler va nàixer a València el 18 de juny del 1756, el mateix any en què ho féu Mozart. Cantant en un cor eclesial, camí pràcticament indispensable a l'època per a iniciar una carrera musical, es coneix poc de la seva infantesa i formació. Essent molt jove es troba a Alacant exercint com organista i cap al 1775, als 19 anys d'edat, és localitzat a Madrid on al 1776, segons algunes fonts va estrenar l'òpera *I dus avari*. Cal advertir que l'època potser re-

sulte excessiu en una composició teatral tan primigènia i molt probablement d'escassa envergadura.

Poc temps després, probablement cap al 1777, es desplaça a Nàpols on se sap que una simfonia i un ballet, aquella acompanyada per un aparatós dispositiu escènic, van significar èxits importants per al músic valencià del qual en va sorgir l'encàrrec d'una òpera sobre el tema clàssic d'Ifigènia a Àulida.

L'estrena va tenir lloc a Nàpols el 1780 amb una molt favorable acollida, fet que es va repetir en la seva posterior representació a Florència. A partir d'aquest moment se succeiran una sèrie d'encàrrecs i estrenes, encara seguint el model metastassià -temes procedents de la mitologia clàssica de caràcter heroic- que aviat es van anar mutant per obres que es corresponen amb el gènere napolità d'òpera buffa en el qual excel·liria definitivament.

El pròxim pas serà Viena on s'hi va traslladar cap el 1785, segons unes fonts cridat per l'esposa de l'ambaixador espanyol davant la cort de l'emperador Josep II, i segons d'altres de la mà de la cantant anglesa Ana Storace que havia interpretat Ifigènia a Aulide a Venècia i que a més era germana del compositor Stephan Storace. Aquest, anys més tard, el 1791, manlleva una part substancial de la partitura de *Una cosa rara* per a la seva òpera *El setge de Bagdad*.

Siguin quines siguin les causes, Martín i Soler va aterrar a una Viena en plena efervescència musical, on aconseguiria els èxits més importants de la seva carrera de la mà del llibretista Lorenzo Da Ponte, el mateix de qui es va servir Mozart per a la seva coneguda trilogia *La nozza di Figaro*, *Cosí fan tutte* i *Don Giovanni*. El primer fruit de la col·laboració Da Ponte-Martín i Soler va ser *Il burbero di buon cuore* estrenada amb molt bona acollida el 1786, data tanmateix no del tot segura car hi ha més

Maria Àngels Peters i Glòria Fabuel, representants del 'València Power Liric'

Les sopranos Maria Àngels Peters i Glòria Fabuel són dues conspícues representants de l'esclat líric del País Valencià del moment caracteritzades per una embranzida de protagonisme especialment perceptible pel que fa a veus femenines i que completen entre d'altres Eneïdina Lloris –actualment en període de baixa temporal– Isabel Rey, el baríton Francesc Valls, Vicente Sempere, etcètera. Elles dues són també les intèrprets dels papers de la Reina –Maria Àngels Peters– i de Guita –Glòria Fabuel– de la producció de *Una cosa rara*, de Vicent Martín i Soler, que s'oferirà al Liceu.

"No crec que aquesta òpera ens hagi de presentar problemes interpretatius especials", comença indicant la Peters. I afegeix. "Jo estic avesada a interpretar òperes del set-cents. N'he fet moltes, és un tipus d'obres que tinc en el meu repertori".

Per la seua part Glòria admet que la seva companya porta més temps que ella en

el món de l'òpera però el fet d'haver cantat Mozart li fa pensar que així mateix l'obra de Martín i Soler no ha de representar problemes especials. "Crec que és molt "Mozart", però tanmateix és Martín i Soler. És clar, falta el geni Mozart.

La conversa es desarrotlla en un clima molt distès, sovint esquitxat per notes de fissentit d'humor, camp en el qual demostra trobar-se especialment còmoda Maria Àngels.

"El meu paper, –diu– el de la reina Isabel és el d'una dona exageradament bona, exageradament generosa, justiciera, tot.

És tota d'una peça, tant que és impossible que hi hagi hagut mai una dona així. Sí, segurament que sí, que si els que treballen en la canonització d'aquesta reina veiessin l'obra acabarien per decidir-se a fer-la santa".

Glòria, per la seva part, admet que aquest personatge és el més lineal de l'obra, "Els altres són més serranos –riu–. El meu és la típica

noia de poble enamorada d'un noi. És més humà". Els problemes específics que poden sorgir rau en el fet que aquests tipus d'obres exigeixen un cant molt lineal, molt natural, en el qual no hi caben recursos espuris al simple fet del cantar i cantar bé.

Maria Àngels ho precisa així: "Aquí no pots aplicar trucs, comportaments o altres efectes que agraden molt al públic i que a més són molt fàcils de fer: més que cantar amb una veu pura. Costa més de guanyar-te el públic".

"El fet que no tinguin aguts difícils –assenyala Glòria– no vol dir que aquest tipus de cant no sigui difícil. A vegades col·locar un agut brillant pot resultar més còmode que aquest cant continuat i intens".

Les dues accepten que la part teatral és més difícil que en el repertori romàntic, precisament perquè és un tipus d'òpera molt teatral, amb moltes escenes mogudes, conjunts, ectètera.

Totes dues cantants concei- xen bé l'obra de Vicent Mar-

tín i Soler i no sols aquesta òpera que ara s'ha de representar.

"Com a òpera és la primera vegada que la canto però he cantat moltes àries de Martín i Soler", afirma Maria Àngels.

Maria Àngels i Glòria coincideixen que es viu un bon moment a València pel que fa a la lírica, encara que es dolen que no es realitzin temporades regulars d'òpera i si només sessions aïllades. Creuen que el bon moment és causat perquè cada dia hi ha més interès per la música i hi ha més gent que es prepara. Totes dues van fer els estudis a València, Maria Àngels Peters amb Emilia Muñoz i Glòria Fabuel al Conservatori, amb Carmen Martínez. Encara continuen estudiant i rebent classes; la primera a Itàlia, on resideix habitualment amb el mestre Cellesti i Glòria a Itàlia, i també, quan pot, a Barcelona amb la que va ser gran soprano Magda Olivero.

Les dues tenen una agenda atapeïda de compromisos.

d'una opinió al respecte. Amb tota seguretat però va ser el dia 11 de novembre quan es va estrenar *Una cosa rara*, l'obra que ens ocupa, subtítolada *Ossia bellezza en onestà?*

La col·laboració entre els dos creadors s'ampliaria encara l'any següent amb *L'arbore de Diana* estrenada també al Teatre Imperial, títol que ha acompanyat *Una cosa rara* en la memòria i popularització de l'opus de Martín i Soler.

L'èxit de l'òpera que ara s'oferix al Liceu, va ser tan considerable que va deixar en un segon pla l'aconseguit per *Le nozze di Figaro* estrenada just mig any abans. Curiosament Mozart va incorporar un tema de l'obra del compositor valencià en una escena al final de *Don Giovanni*, en el qual alguns han interpretat un gest d'admiració del músic salzburguès, i d'altres, tot al contrari, una burla. Tampoc aquí no hi ha acord absolut.

L'anomenada adquirida per Martín i

Soler va provocar que fos cridat a la cort imperial russa per l'emperadriu Catalina II i on va dirigir la Companyia Italiana d'Òpera. Martín i Soler, ben altrament del que va esdevenir amb altres col·legues cridats també per la soberana il·lustrada, es va trobar còmode a Sant Petersburg encara que la seva fi no fos ben feliç. Hi ha confusió sobre una estada a Londres el 1795, sembla ser cridat pel seu amic Lorenzo Da Ponte, viatge que fonts confuses indiquen es va veure obligat a interrompre per retornar a Sant Petersburg con a conseqüència d'unes intrigues poc aclarides. A partir d'aquest moment Martín i Soler, que havia posat música a llibrets de la mateixa emperadriu i que havia ajudat a establir les bases de l'òpera russa, va iniciar el seu decliu fins a morir al 1806 a la mateixa ciutat imperial russa després de viure els últims anys en unes condicions materials poc satisfactòries.

Sobre l'autèntica envergadura qualita-

tiva de Martín i Soler no hi ha un acord absolut. Una vegada més sorgeix aquesta constant. La permanència, encara que sigui sense un protagonisme excessiu, de *Una cosa rara* i en menys intensitat de *L'arbore de Diana* li atorguen el benefici del judici històric tan valuós i definitiu. Tanmateix hi ha qui, com Adolfo Salazar, considera el compositor valencià "impersonal de totes, totes, però almenys mirall clar la moda imperant", afirmació aquesta última que sembla força indiscutible. Per la seva part el musicòleg A.J.B. Hutching indica que l'èxit assolit a la seva estrena per *Una cosa rara* a Viena enfront *Le nozze di Figaro*, a la qual confirma va eclipsar durant diversos mesos, diu poc a favor del gust del públic vienès però demostra fins a quin punt un artista "espanyol" podria assimilar l'estil dominant a la seva època.

Per a Jordi Savall, ben altrament es tracta d'una música qualitativament va-

M. Àngels Peters i Glòria Fabuel.

JORDI MORERA

Per a Glòria el més imminent són uns recitals amb temes de compositors valencians i catalans –Matilde Salvador, Rodrigo, Palau, Granados, Montsalvatge i Mompou–. Després vindrà l'òpera mozartiana *Bastica* i *Bastiana*, *La Flauta màgica*, que clourà la temporada del Liceu, etcètera.

Maria Àngels Paters, per la

seva part, va fer una sèrie de recitals a diverses ciutats italianes. També ha de representar dues òperes de Paisiello, *Il barbiere di Sevilla* i *I Pitagorici*, tenint com a company entre d'altres a Chris Merrit. També té compromisos discogràfics que l'esperen. El fet és important perquè el món del disc, en òpera és un vedat restringit a inter-

prets molt destacats. Com sense voler Maria Àngels Paters cita una llarga tirallonga d'enregistraments fets a Itàlia junt amb noms molt importants de la lírica internacional i sovint amb repertori del set-cents, del qual cal considerar-la una gran especialista.

Pel que diu, compta amb un prestigi a Itàlia molt considerable del qual no som gens

conscients aquí. Maria Àngels Peters somriu –se n'ha fet tips al llarg de la conversa– i una mica amb la boca petita, com si li sapigués greu de dir-ho, es limita a contestar: "Doncs sí, sembla que és així".

I ara riu ja de forma més oberta.

J.C.

luosa i insisteix que molt pròpia del moment; d'un moment en el qual els compositors escrivien un tipus de música semblant i entre la qual excel·lia la del compositor valencià.

En destaca la mestria en el tractament instrumental, la perfecta construcció dels conjunts vocals, la rica inventiva temàtica i melòdica, com també els grans paral·lelismes amb l'obra operística de Mozart sense que això, segons Savall, calgui atribuir-ho a dependència sinó al context general en el qual es produïa la música.

A un moment excepcional i a un marc tan musicalment vital com el vienès de l'últim terç del XVIII, receptacle privilegiat del gènere i on aleshores van confluïr entre d'altres Gimmarosa (1749-1801) que va estrenar a la mateixa capital austríaca la seva cabdal òpera *Il matrimonio segreto*, Von Dittersdorf (1738-1799), Paisiello (1741-1816), Galieri (1750-1825) i Gazzaniga, la qual versió

de *Don Giovanni*, estrenada pocs mesos abans que la de Mozart, va merèixer, en la inevitable comparació, comentaris tan poc favorables als indicats en el contrast entre l'opus de Martín i Soler i també de Mozart.

És en definitiva la música d'un moment únic a les acaballes del segle de la llum i la raó amb la que uns músics de gran ofici i de semblants nivells de geni gaudeixen posant en escena personatges de carn i òs i històries extretes de la quotidianitat i de la immediatesa.

D'aquesta manera trenquen amb els caducs referents, amb els déus i mites de l'antigor greco-llatina que imposava el model metastassià al·ludit i que en definitiva servien un teatre artificios, vagament heroic i sense capacitat de comunicar res a una societat que no creia en aquest món decadent que ja ho havia dit tot, que preferia temes extrets del seu mateix entorn tractats amb el distanciament de la mirada de l'artista que com-

templa la vida que l'envolta amb lúcida ironia i refrescant i no gens acrític sentit de l'humor.

Aquest és el món de Martín i Soler amb el qual va sintonitzar mestrivolament i en el si del qual va confeïr una obra que ha adquirit ja la categoria de la perennitat i que és capaç de resultar atractiva a l'home de dos segles ençà.

Afegim com a apèndix entre curios i significatiu que una escena inclou un moviment de vals, circumstància que va servir perquè alguns atribuïssin al nostre compositor la paternitat original de la dansa vienesa, cosa incerta ja que en realitat havia nascut abans encara d'haver-se prohibit.

En tot cas, la seva aparició en escena va colpir i en última instància va ajudar a singularitzar la figura del músic valencià.

Jaume Comellas